

**KATTA BO‘RIGUL (VINCA MAJOR L.) VA KICHIK BO‘RIGUL
(VINCA MINOR L.) O‘SIMLIGINING O‘SISHI VA KO‘PAYISHI**

Pardayeva Shahnoza Turg‘un qizi

Toshkent Davlat Agrar Universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti

Amanova Mavluda Mustafakulovna

Toshkent Davlat Agrar Universiteti “Dorivor o‘simliklar” kafedrasida dotsenti

Annotatsiya. Vinca major va Vinca minor, mashhur manzarali o'simliklar, zich porloq doimiy yashil barglari va nozik binafsha-ko'k gullari bilan mashhur. Rangi va ko'rinishi bilan e'tiborni tortadigan bu gulni uy sharoitida o'stirishning bir qancha usullari mavjud.

Kalit so‘zlar: *Vinca major*, *Vinca minor*, yarimbuta, epidermis, barg mezofili.

Vinca major (fors binafsha) - Apocynaceae oilasiga mansub o'simlik. Odatda markaziy va janubiy Yevropa, Portugaliya va Fransiya, Niderlandiya va Boltiqbo'yi davlatlari, sharqda Kavkaz, Turkiya va janubi-g'arbiy Osiyoda o'sadi.. Bundan tashqari Shimoliy Afrikada ham o'sadigan bu o'simlik dorivor maqsadlarda ishlatiladi. Ushbu o'simlik turi *Vinca rosea* ning kichik turi hisoblanadi. Hozirda *Catharantus roseus* sifatida ham tanilgan *Vinca rosea* o'simligidan 100 dan ortiq terpen indol alkaloidlari ishlab chiqariladi. Ular Vinka alkaloidlari deb ataladi. Eng muhim vinka alkaloidlari saratonga qarshi ta'sirga ega bo'lgan vinkristin va vinblastin, antihipertenziv ta'sirga ega ajmalitsin va tinchlantiruvchi ta'sirga ega serpengindir.

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

Vinca minor — bu yerga tarqalib o‘svuchi yarimbuta, katta koloniyalarni hosil qiladi. Balandligi 40 santimetr gacha yetadi. [Barglari doim yashil](#), qarama-qarshi, uzunligi 2–4.5 santimetr kengligi 1–2.5 santimetr, yaltiroq to‘q yashil rangda.

Vinca minor doim yashil ildizpoyali har yili gullab meva beradigan yarim buta o‘simlik hisoblanadi. O‘simlik ikki turdagi vegetativ va generativ poya hosil qiladi. Bu poyalarni bo‘g‘im oraliqlariga qarab bir-biridan ajratiladi. Vegetativ poyalarining bo‘g‘im oraliqlari uzun bo‘lib gorizontal yo‘nalishda o‘sadi, shox hosil qiladi, bo‘yi 25–50 sm. Barglari oddiy tuxumsimon, o‘tkir uchli, yaltiroq, qalin ustki tomoni yashil, ostki qismi esa yashilkulrang uzunligi 2,5–5,3 sm, eni 1,3–2,8 sm, qisqa bandli, poyada qarama-qarshi ko‘rinishda joylashgan. Barglari qalin kutikulka bilan qoplangan.

Epidermis bir qavatli. Barg og‘izchalari bargning ostki tomonida joylashgan. Barg tomirlari asosan bargning ostki tomonida bo‘rtib chiqqan. Barg mezofili tik o‘svuchi bo‘rigulga nisbatan yuqaroq bo‘ladi. Bargning ustki tomonidan ko‘rinishi yaltiroqligi esa yuqori turadi. Bargning ostki tomonida ko‘p sonli og‘izchalar uchraydi.

Barg mezofili dorsavental tipida bo‘lib 2–3 qatorli ustunsimon va 6–8 qatorli gavak to‘qima hujayralaridan iborat. Bo‘rigul turkumiga kiruvchi bu ikki turda barg epidermis hujayralari qobiqlarini kuchli egri-bugriligi qalin kutikula qavati mavjudligi, bargning ust qoplovchi to‘qima hujayralarida barg og‘izchalarining uchramasligi ularni nam tanqisligiga moslashish xususiyati yaxshi rivojlanganligini ko‘rsatadi. Bundan tashqari

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

barg hujayralarining osmatik bosimi yuqoriligi ham ularni nam tanqisligiga moslashuvida katta rol o'ynaydi. Tadqiqot jarayonida anatomik, fiziologik, morfologik usullardan foydalaniladi. Bargning anatomik, morfologik belgilari anatoma-morfologik usuldan foydalanib o'rganiladi.

Gullari barg qo'ltig'ida yolg'iz joylashgan, asosan erta bahordan yozning o'rtalarigacha hosil bo'ladi. Ba'zi turlari kuzda gullaydi. Gullari binafsharangda (ba'zi madaniy seleksiyalarda och binafsha yoki oq), diametri 2–3 santimetr. Mevasining uzunligi 2.5 santimetr.

Tur odatda o'zining doimiy yashil barglari, bahor va yozda ochiladigan gullari, zich bo'lib o'sish xususiyati sababli mo'tadil iqlimli bog'larda tuproq qoplami sifatida o'stiriladi.

Turning bir nechta zararkunandalari va kasalliklari mavjud. Shimoliy Amerikaning ba'zi qismlarida keng tarqalgan va invaziv tur sifatida tasniflangan. Ekilganidan so'ng, uni yo'q qilish qiyin, chunki uning mumsimon barglariga gerbitsidlar ta'sir qilmaydi. Biroq, glifosat o'simlikni 2-3 hafta ichida osongina quritadi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Скворцов В.Э. Растения Средней полосы России: Атлас-определитель. – М.: 5 за знания, 2008. – 336с.
2. Stearn WT. Taksonomy and nomenclature of Vinca . In W. Taylor (ed.), The Vinca alkaloids. Mariel Dekker Inc, NY, 1973.
3. Арнаутова 2004 - Арнаутова Ю.Е. Колдуны и святые: антропология болезни в средние века. СПб., 2004.
4. Schittler. Introduction to Vinca alkaloids. In W. Taylor (ed.), The Vinca alkaloids. Mariel Dekker Inc. NY, 1973
5. O'zbekiston Milliy universitetining 100 yilligi va biologiya fanlari doktori K.C.Safarovning ilmiy va pedagogik faoliyatiga bag'ishlangan "O'simliklar introduksiyasi;yutuqlari va istiqbollari" mavzusidagi ilmiy-amaliy anjuman materiallari;Toshkent,2018-yil 285b.
6. Levêque D, Jehl F. Molecular pharmacokinetics of catharanthus (vinca) alkaloids. J Clin Pharmacol. 2007; 47: 579-588.

Research Science and
Innovation House